

Norsk potetproduksjon 2018

Per J. Møllerhagen og Pia Heltoft
NIBIO Grøntproduksjon, Apelsvoll
per.mollerhagen@nibio.no

Arealer

Statens Landbruksforvaltning har nå tall klare for både 2017 og 2018. Talla fra 2018 kan bli noe justert. Antall produsenter og arealer for 2018 vil oppdateres våren 2019.

Det totale potetarealet i 2018 var 115 723 daa (endelige tall fra Landbruksdirektoratet/SSB). Det er en nedgang på ca. 1 500 daa sammenlignet med året før. De oppgitte arealene er de arealer som det er søkt produksjonstilskudd på. Det vil alltid være en del potet som settes i tillegg til dette, anslagsvis ca. 4-5 000 daa hvert år. Økningen i potetarealet i Midt-Norge var på snaut 1 000 daa fra 2017. I de andre landsdeler var det en nedgang, størst på Østlandet (1 150 daa).

På Østlandet dyrkes 76 % av det totale potetarealet, og det er fortsatt Hedmark, Vestfold, Nord-Trøndelag og Oppland som er de største potetfylkene. Hedmark er det desidert største med 47 315 daa (nedgang på 155 daa fra 2017). Vestfold hadde 114 351 daa (reduksjon på vel 170 daa sammenlignet med 2017). Oppland hadde 8 809 daa i 2018, en reduksjon på ca. 660 daa. I nye Trøndelag fylke var potetarealet på 14 590 daa i 2018 mot 13 687 i 2017 (for de to gamle

fylkene til sammen). Rogaland hadde et areal på ca. 5 526 daa i 2018 (en nedgang på hele 1 034 daa fra året før), mens Sogn og Fjordane hadde 922 i 2018 daa, nedgang på 30 daa (det meste lokalisert i Lærdal). I de tre nordligste fylkene ble det satt ca. 4 283 daa, som er en nedgang på ca. 100 daa sammenlignet med 2017. Potetarealet i Troms er 2 662 daa og 1 000 daa større enn i Nordland. Finnmark hadde kun 40 daa i 2018, og er det minste potetfylket sammen med Hordaland som hadde 65 daa. Det dyrkes potet på 1,22 % av det totale jordbruksarealet det er søkt tilskudd for (9 815 907 daa).

Trenden fra tidligere år med nedgang i antall produsenter og økt areal pr. enhet fortsetter også i 2018. Antall produsenter som søkte produksjonstilskudd på potet i 2018 er redusert med 122 fra året før, til 1 575. Dette utgjør 4,2 % (4,6 % i 2017) av de 37 921 som totalt søkte produksjonstilskudd i jordbruket i 2018. Her er også arealer under 5 daa tatt med. Tabell 2 viser at gjennomsnittlig potetareal på landsbasis nå er 74 daa, som er en liten økning fra 2017. Det gjennomsnittlige arealet pr. produsent i Hedmark var på 164 daa (144 daa).

Tabell 1. Potetareal som det er søkt produksjonstilskudd på, i dekar. Kilde: SSB og SLF

	1999		2009		2016		2017		2018	
	dekar	%	dekar	%	dekar	%	dekar	%	dekar	%
Østlandet	106614	71,9	101107	73,5	89982	75,1	89459	76,3	87917	76,0
Vestlandet	11650	7,8	11719	8,5	8508	7,1	7899	6,7	7103	6,1
Midt-Norge	22452	15,1	17971	13,1	16704	13,9	15544	13,3	16420	14,2
Nord-Norge	7794	5,2	6853	5	4644	3,9	4380	3,7	4283	3,7
Totalt	148510	100	137650	100	119838	100	117282	100	115723	100

Vestlandet: Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane

Midt-Norge: Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag

Nord-Norge: Nordland, Troms og Finnmark

Østlandet: Øvrige fylker

Tabell 2. Antall potetprodusenter, totalt potetareal og areal pr. produsent. Tall fra søknad om produksjonstilskudd.
Kilde: Landbruksdirektoratet

	1999	2015	2016	2017	2018
Antall produsenter, stk.	9839	1943	1876	1697	1575
Potetareal, daa	147432	118342	119838	117282	115723
Areal/produsent, daa	15,0	60,9	64,0	69,1	73,5

Avlinger og produksjon

Tall for avlingene i 2017 viser at det ble produsert totalt 314 500 tonn potet i Norge i 2017. Dette var ca. 36 000 000 tonn mindre enn i 2016. Merk at dette er foreløpige tall, og at korrigeringer vil komme. Avlinga pr. daa var 2 689 kg/daa i 2016. Dette er 238 kg/daa mindre avling enn det foregående året. For 2018 er det forventet at avlingene både totalt og i kg/daa blir lavere enn i 2017. Selv om arealene er redusert i de seinere åra, ligger den årlige totale produksjonen på vel 300 000 tonn. I alle de tre viktigste potetområder på Østlandet er det rapportert om noe høyere avlinger, særlig i Oslofjordområdet. På Romerike ble det registrert en avlingsnedgang sammenlignet med 2016 og 17. I Trøndelag lå avlingene på linje med 2017. Graveprøvene er utført i slutten av august, og mye tilvekst kommer i september ved nedbørunderskudd i august. (Avlings- og graveprøver utført av Landbruksrådgivingen m.fl. samt tilbakemeldinger fra potetkjøperne).

Tabell 3. Avlinger i kg/daa og totalt produsert kvantum

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

	1999	2015	2016	2017*
Kg/daa	2561	2578	2927	2689
Totalt prod. kvantum, tonn	380200	305200	350800	314500

*Tallene er foreløpige

Tabell 4. Sertifisert settepotetproduksjon. Kilde: Mattilsynet

	2014	2015	2016	2017	2018
Areal, daa	9144	9053	9098	9018	9205
Tonn, omsatt*	8188	10065	10131	10199	-
Oms. kg/daa	895	1111	1114	1131	-
Vraking etter vekstkontr. %	8,4	5,9	16,9	6,0	2,2

*Vær OBS på at omsatt kvantum er det som ble solgt påfølgende vinter/vår. (eks. 10 199 tonn ble solgt våren 2018)

Sertifisert settepotetproduksjon

Settepotetarealet og omsatt kvantum de siste åra er vist i tabell 4. Arealet har økt fra ca. 8 000 (2009) til 9205 daa sertifisert vare i 2018, om lag samme areal som foregående år. Som en kuriositet kan det nevnes at det totale arealet av sertifisert vare var nede i vel 4700 i 1980. Omsatt mengde settepotet har variert noe de siste åra (6 000 tonn for 15 år siden til vel 9 000 tonn de siste åra). Våren 2018 ble det solgt 10 199 tonn settepotet, som er en økning på vel 60 tonn sammenlignet med foregående år.

Det produseres desidert mest sertifiserte settepoteter i Hedmark fylke, og da med hovedtyngden i Glåmdalen mellom Elverum og Skarnes. De tre sortene som ble dyrket på størst settepotetareal i 2018 var: Asterix 1 383 daa, Lady Claire 1 388 daa og Mandel, klon 1/6 940 daa. Fakse, Nansen, Innovator, Folva, Peik, Kerrs Pink, Arielle, Oleva og Solist lå alle på mellom 200 - 800 daa sertifisert produksjon.

Det er interessant å se på effektiviteten i settepotetproduksjonen målt i kg/daa omsatt vare. I 2018 ble det omsatt 1 130 kg/daa fra 2017 - avlinga, dette er på linje med de foregående to åra. Mengde omsatt vare var «all time high» 10 199 tonn våren 2018 mot 10 131 tonn våren 2016.

Salget av settepotet pr. daa er lavt sammenlignet med avling i kg/daa av hele potetproduksjonen (tabell 3). Dette kan delvis forklares med at i sette-

potetproduksjonen blir riset sprøytet ned tidligere enn i øvrig produksjon og gjødselnivået er redusert. Dette for å få mest mulig av avlinga i settepotet-fraksjonene. Produsenter som dyrker sertifiserte settepoteter, bruker i noen grad settepotet fra egen avl påfølgende år, noe som ikke kommer fram i statistikken. Dette kvantumet kan anslås til 1 300-1 500 tonn (15 % av egen produksjon i gjennomsnitt for alle dyrkere av sertifisert vare brukes til eget bruk påfølgende år). Settepoteter omsettes i 30-45 mm, 35-50 mm og 45-55 mm som de mest vanlige størrelsessorteringene. Ved gjenbruk av egne settepoteter (klassen blir da automatisk nedklassifisert) er det ofte vanlig å bruke overstørrelser, dvs. + 50-55 mm, slik at settepotetmengden pr. daa ofte blir på rundt 350 kg/daa. Flere settepotetdyrkerne har en kombinasjonsproduksjon mellom konsum-/industrileveranse og settepotetproduksjon.

Dersom en går ut fra en middels settepotetmengde på 250 kg/daa, ble det satt ca. 28 750 tonn settepoteter i 2018 (totalt potetareal var ca. 115 000 daa). Det betyr at ca. 35,5 % av settepotetene som ble satt i år var sertifiserte. Dette er et par prosentenhets økning fra 2017.

De sortene som det var størst salg av for setting våren 2018 var (tonn omsatt settepotet): Asterix 1 605 tonn, Fakse 1 038, Folva 957, Mandel, klon1 og 6 781, Nansen 320, Beate 213, Kerrs Pink 211, Laila 219 og Erika 100 tonn. Av de tidlige sortene var det Solist 465, Arielle 369 og Rutt 125 tonn som var mest omsatt. Typiske industrisorter som Peik 406, Innovator 504 tonn, Oleva 212, Saturna 136 og Lady Claire 1 345 tonn hadde også betydelig omsetning. De øvrige omsatte sortene lå på under 100 tonn pr. sort.

Andel vraket settepotetareal i 2018 var på kun 2,3 % før vintertesten. Det var 5 partier som representerte 210 daa som ble vraket etter vekstkontrollen i sommer. Viktigste årsaker var utilstrekkelig vekstskifte (ett parti L.Claire og Mandel) og stengelrâte (ett parti Berber og Fakse. Lagerkontroller høsten 2018 viste at det var veldig få funn av råter på lager innunder jul. Innhøstingsforholda var meget gode og alt tyder på at settepotetkvaliteten blir bra. Et lite spørsmål er om de begynner å gro lettere etter en sesong med såpass høy varmesum. Flatskurv har vært observert på noen partier. Fra settepotetforretningene rapporteres det om normale avlinger og oppfyllelse av produksjonsvolum. Erika vil bli faset ut til fordel for den nye sorten Celandine i neste års settepotetdyrking. Aksel og Troll fases ut.

I sertifisert avl i Norge er maksimumsgrensa for å få godkjent en sertifisert vare et maksimalt innhold av virus og stengelrâte på 1,0 % på hver ved vekstkontroll, og 10 % virus i vintertest i klasse C (sertifisert). Det meste av settepotetene som omsettes er forøvrig basiskvalitet (klasse B) med maks. 0,5 % stengelrâte, 0,5 % virus i åkeren og maks. 4 % virus i vintertest etterpå. Rapportene fra vintertestene så langt, viser at det var en del PVA i Asterix også i år.

Kvalitetsstatistikk potet

Fagforum Potet henter hvert år opplysninger fra potetbransjen om kvalitetsfeil ved levering. Her presenteres de siste sesongers resultater og et sammendrag for de siste 5 år. Kvalitetstallene som deles opp i matpotet og industripotet er hentet inn fra Hvebergsmoen Potetpakkeri, Totenpoteter, HOFF SA, Findus, Maarud AS og KiMs (KiMs inntil 2015-16).

Tabell 5. Vekttall for feil hos ulike bedrifter i industripotetbransjen

Bedrift	Bløte råter	Stengelrâte	Tørrrâte	Tørre råter	Grønne	Mek. sterk skader	Vekstprekk	Støtbiått	Indre def. (rust)	Indre def. (kolv)	Indre def. (andre)	Misforma	Skurv	Mek. svake skader	Visne/grodde
HOFF SA	2	2	2	3	3	2	1	2	1	1	1	0,5	0,5	0,5	1
Maarud AS	3	3	3	3	3	2	1	2	0,5	1	0,5	0,5	1	0,5	1
Findus	3	3	3	3	2	2	1	2	1	1	1	1	0,5	0,5	1

I Industrileveransene inngår chips, pommefrites, flakes og ferdigpoteter hvilket utgjør ca. 110 000 tonn mens leveranser til potetpakkeriene utgjør ca. 40 000 tonn.

Industripotet

For industripotet er statistikken basert på prøver av levert råvare, 10 kg prøve per 10 tonn leverte poteter. Prøven blir tatt ut når lasset tipper og prøven er skåret før lasset går inn i produksjon. Statistikken presenteres enten i feilenheter eller vektprosent feil hos bedriftene. Feilenheter beregnes ut fra vektall som er forskjellige hos de ulike bedriftene (tabell 5). Feilenheter beregnes som feilenheter = vektall * vektprosent feil.

Statistikken er presentert i vektprosent feil (tabell 2). I snitt for de siste 5 sesonger var totale vektprosent feil 13,7 (tabell 6). De to foregående sesonger har ligget over gjennomsnittet for de siste 5 år. 2016-17 sesongen skilte seg ut med høyeste totale vektprosent feil på 15,9. I 2017-18 sesongen lå totalen på 14,0. Største feil er i snitt over 5 år mekanisk svake skader

(2,4 %) og skurv (2,2 %) etterfulgt av grønne poteter (1,8 %). I 2016-17 sesongen var det en høyere andel grønne poteter og mer indre defekter (andre) og mekanisk svake skader hvilket gir utslag på den totale feilandel.

Matpotet

For matpotet er statistikken basert på prøver tatt ved levering etter utsortering av småpotet. Det tas ut 10 kg per 10 tonn for vurdering. I tabell 7 finnes vektall som brukes for å beregne feilenheter i matpotet.

Tabell 6. Kvalitetsfeil av råvare vurdert ved levering (10 kg/10 tonn) angitt i vektprosent feil for industripotet i sesongene 2013-14 til 2017-18 og sammendrag av 5 sesonger

Feil	År					Gjennomsnitt 5 år (2013-2017)
	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	
Bløte råter/stengelråte	0,5	0,6	0,9	0,8	0,6	0,7
Tørråte	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Tørre råter	0,5	0,2	0,3	0,3	0,4	0,3
Grønne	1,3	1,7	1,7	2,2	2,2	1,8
Mekaniske skader, sterke	0,8	0,9	1,1	0,9	0,7	0,9
Vekstsprekker	0,7	0,9	1,5	1,4	1,3	1,1
Støtblått	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Indre defekter (rust)	1,6	1,5	1,5	1,3	1,2	1,4
Indre defekter (kolv)	1,6	0,7	0,6	1,1	0,6	0,9
Indre defekter (andre)	0,8	1,2	0,7	1,6	1,4	1,2
Misformede poteter	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5
Skurv	2,9	2,6	1,4	2,0	2,3	2,2
Mekaniske skader, svake	2,3	1,7	2,0	3,1	2,8	2,4
Visne/grodde poteter	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1
Total vektprosent feil	13,3	12,9	12,3	15,9	14,0	13,7

Tabell 7. Vekttall for feil hos potetpakkeriene

	Bløte råter	Tørre råter	Grønne	Sterk skade	Støtblått	Rust	Hulrom	Andre indre	Vekstsprekke	Visne	Grodde	Misformet	Andre sorter	Skurv	Svake skader	Skall misfarging	Overflate skurv
Hvebergsmoen (Bama)	10	5	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	0,5	1	1	1	1
Toten Poteter (COOP)	10	5	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5

Summen av vektprosent feil ligger for de siste 5 sesonger på 22,3 % (tabell 8). Skurv er den største kvalitetsfeil på matpotet og utgjorde i snitt for de siste fem år 5,4 %. Svake skader utgjør nest største feil med i snitt 3,8 %. Deretter følger overflate skurv, skallmisfarging og grønne.

I siste sesong (2017-18) utgjorde summen av vektprosent feil 26,9 %, hvilket er det høyeste de siste 5 år. Største feil var svake skader som var noe høyere enn

foregående år og 3,6 % over gjennomsnittet. Nest største feil var skurv (6,7 %), overflateskurv (3,8 %) og skallmisfarging (3,2 %). Grunnen til dårligere kvalitet i 2017-18 kan skyldes en vanskelig høst med hyppige regnfald og kalde og fuktige forhold i høsten 2017.

Tabell 8. Kvalitetsfeil vurdert av levert råvare etter utsortering av småpotet. Det vurderes 10 kg per 10 tonn. Kvalitetsfeil er angitt i vektprosent feil for matpotet i sesongene 2013-14 til 2017-18 og sammendrag av 5 sesonger

	År					Gjennomsnitt 5 år (2013-17)
	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	
Bløte råter	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Tørre råter	0,5	0,9	0,6	0,4	0,1	0,5
Grønne	2,4	2,6	2,4	2,2	1,8	2,3
Sterk skade	0,7	0,8	0,7	0,6	0,5	0,6
Støtblått	0,2	0,3	0,2	0,2	0,0	0,2
Rust	0,1	0,3	0,2	0,1	0,0	0,2
Hulrom	0,4	0,5	0,1	0,2	0,1	0,3
Andre indre	1,0	1,0	1,1	1,1	0,7	1,0
Vekstsprekke	0,7	0,5	0,7	0,4	0,4	0,5
Visne	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Grodde	0,0	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2
Misformet	0,8	1,8	1,1	1,1	1,6	1,3
Andre sorter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Skurv	4,0	6,9	4,7	6,1	6,7	5,7
Svake skader	3,9	2,8	3,4	2,2	7,4	3,9
Skall misfarging	4,1	3,1	3,0	2,5	3,2	3,2
Overflate skurv	1,4	2,5	2,7	4,6	3,8	3,0
Total vektprosent feil	20,3	24,6	21,4	22,3	26,9	23,1